

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 8 Sayı: 39 Volume: 8 Issue: 39

Ağustos 2015 August 2015

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

**12-14 YAŞ ARALIĞINDAKİ İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNDE TEKNOLOJİ KULLANIMI EKSENLİ
YABANCILAŞMA VE ANNE BABA TUTUMLARI: DÜZCE İLİ ÖRNEĞİ¹**
**ESTRANGEMENT BASED ON THE EXERCISE OF TECHNOLOGY AND PARENTS' ATTITUDE AMONG
THE PRIMARY EDUCATION STUDENTS BETWEEN THE AGES OF 12-14: A CASE STUDY OF DÜZCE**

Ömer ÇALIŞKAN*

Fatih ÖZBAY**

Öz

Gelişen teknolojiye bağlı olarak toplumlar hızlı bir değişim ve dönüşüm süreçlerinden geçmektedirler. Bu süreçler yaşamı kolaylaştırmanın yanı sıra pek çok sorunu da beraberinde ortaya çıkarmaktadır. Kontrolsüz teknoloji kullanımından kaynaklanan özellikle de internet bağımlılığı ya da sosyal medya bağımlılığı; yabancılaşma, ahlâki ve kültürel değerlerin değişimi gibi daha çok bağımlılık ekseninde patolojik bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada, Daniel Bell'in sanayi sonrası toplum olarak tanımladığı son zamanlarda literatürde dijital çağ olarak da tanımlanan dönemde, ergen adaylarının teknoloji-yoğun yaşamla olan etkileşimleri irdelenmektedir. Söz konusu sorunları incelemek için nicel bir alan araştırması gerçekleştirilmiştir. Düzce merkez ilçede yer alan ortaokul 7. sınıf öğrencileri arasından seçilen örneklem üzerinde anket çalışması uygulanmış ve tezin varsayımları doğrultusunda çeşitli veriler elde edilmiş ve yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Teknoloji, Teknoloji Bağımlılığı, Sosyal Medya, Yabancılaşma, Teknolojik Yabancılaşma, Sosyal Değişim, Sosyal Dönüşüm, Bilişim Okur Yazarlığı.

Abstract

Societies are passing through a very fast period of transformation and change due to developing technology. Despite the fact that they make the life easier, they bring along many problems. Dependencies generated from the uncontrolled use of technology, especially the addiction of internet or social media, appear before us as a pathological phenomenon mainly as part of dependencies like the change of moral and cultural values. In this study, interaction of adolescent candidates, who are depended on technology intensive life, with the developing technology in the period defined as post-industrial society by Daniel Bell and which is also lately defined in the literature as digital age is scrutinized. A quantitative field research is conducted to analyse aforementioned problems. A statistical study was carried out in Düzce city centre among the chosen sample of 7th grade students and various data were obtained and interpreted in line with the hypothesis of the thesis.

Keywords: Technology, Technology Dependence, Social Media, Estrangement, Technological Estrangement, Social Change, Social Transformation, Information Literacy.

Giriş

Toplumsal değişmeyi etkileyen en önemli faktörlerin başında teknoloji gelmektedir. Küresel toplum gelişen teknolojiye bağlı olarak hızlı bir değişim sürecinden geçmektedir. Bu sürecin son yirmi yılına damgasını vuran teknolojik gelişmelerin başında da şüphesiz internet teknolojisi gelmektedir. Çoğu teknolojik ürünün tarihçesinde görüldüğü gibi internet teknolojisi de ilk önce askeri amaçlarla geliştirilmiş bir teknolojidir. 1990'lı yılları müteakip hedef kitlesi genişleyen internet, ev ve iş yaşamına da hitap eden bir teknoloji haline dönüşmüştür. 2000'li yıllara gelinceye kadar yalnız masaüstü bilgisayarlar ile kullanılmıştır. Sabit telefonların yerini cep telefonlarının almasıyla küresel toplum dijital dönüşüme gebe kalmıştır. Son radde de ise cep telefonu ile internetin evliliği gerçekleşmiştir. Burada internet yeni bir evreye geçerek mobilize olmuştur. İnternetin bilgisayar dışındaki araçlardan bağımsız olarak akıllı telefon, tablet gibi araçlarla bütünleşerek mobilize olması geniş kitlelerce kullanılmasını sağlamıştır. Teknoloji insan unsuruna, insanın iradesine hükmedebilme becerisine bağlı olarak sadece bir iletişim aracı olarak kullanıldığında uzaktan eğitimden, görüntülü iletişime, internet bankacılığında e-devlet uygulamalarına, eğlence

¹ Bu çalışma, 2015 yılında Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji ABD'inde "İlköğretim Öğrencilerinde Teknoloji Kullanımı Eksenli Yabancılaşma: Düzce Merkez İlçe Örneği" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

* Öğretmen, Akşemsettin Ortaokulu, Düzce, omercaliskan19@gmail.com

** Yrd.Doç.Dr., Dumlupınar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, Kütahya, fatih.ozbay@dpu.edu.tr

sektöründen elektronik ticarete kadar geniş bir sektör olan e-hizmet üretimine önemli bir altyapı sağlamaktadır. Ancak araç olmaktan çıkıp amaç haline aldığı zaman bağımlılık bulguları belirlemeye başlamaktadır. Carnegiz Mellon Üniversitesi'nde yapılan araştırmaya göre "internetin fazla kullanımının katılımcıların ev içinde ve aile bireyleriyle iletişimde gerilemeye, sosyal çevrelerinin daralmasına, depresyon ve yalnızlık duygularının derinleşmesine neden olduğu görülmektedir (Castells, 2013: 477)".

İnternete masaüstü ve dizüstü bilgisayarlarla erişimin sağlandığı dönemlerde çocuklar ebeveynlerin denetiminde internete erişim sağlarken gelişen teknolojiye paralel olarak mobilize olan internet ile çocuklar üzerindeki ebeveyn denetimleri ortadan kalkmıştır. Ebeveyn kontrolünden uzaklaşan özellikle çalışmamızın odağında ki 12-14 yaş aralığındaki ergen adayları dijitalizmin zirve yaptığı son yıllarda zamanlarının büyük çoğunluğunu fiziksel aktivitelerden ziyade dijital aktivitelere ayırmaktadırlar. Özellikle bir kısım ebeveyn tarafından çocukların göz önünde olması, az enerji harcaması, terlememesi gibi nedenlerle hatta teşvik de edilmektedir. Daha birçok nedene bağlı olarak kendisini teknolojinin çekiminden kurtaramayan ergen adayları bağımlılık sendromu ile karşı karşıya kalmakta; her geçen gün biraz daha sanallaşmaktadırlar. Çocuklar dijital oyunların ve sosyal medyanın etkisinde kalırken, ebeveynler ise daha çok televizyon programlarının tesiri altında kalmaktadır. Teknolojiye erişmeye çalışan çocuklar sıklıkla aile içi çatışma yaşarken, öte yandan hem ahlâki hem de kültürel değer kaybına uğramaktadırlar. Bunlara ilave olarak aileye ait olan ödeme araçlarını usulsüz kullanmakla başlayan bilişim suçlarına yönelme problemi de kendini göstermektedir. Çizilen bu tabloya bağlı olarak ergen adayları başta aile olmak üzere yaşadıkları topluma ve değerlerine yabancılaşarak hem ahlâki hem de kültürel değerlerden uzaklaşmaktadırlar.

Ergen adaylarının yabancılaşmasında en az teknoloji faktörü kadar ebeveyn tutumları da son derece önemlidir. Aile içerisinde ergen adayının kendini ifade edebileceği, karar alma süreçlerine dâhil olabileceği, cinsel bilgi desteği alabileceği, taleplerinin karşılanma düzeyi ve aile içi iletişim gibi ebeveyn tutumlarına bağlı olarak ergen adayını ailesi ve toplumu ile bütünleşmekte veya yabancılaşmaktadır. Çünkü negatif ebeveyn tutumları olarak nitelendirilen çatışmacı, ilgisiz, korumacı tutumlar ergen adaylarını kabul göreceği, kendini ifade edeceği, gelişimine bağlı olarak cinsel bilgiye ulaşacağı ortam arayışına yöneltmektedir. Bu arayışın neticesinde ailesine ve toplumuna yabancılaşan ergen adayını; sosyal medyaya, internet kafelere, bilgisayar oyunlarına yönelmektedir. Konunun önemini net bir biçimde ortaya çıkarabilmek için teknoloji, yabancılaşma gibi temel kavramlardan hareketle öncelikli olarak kavramsal çerçevenin çizilmesi gerekmektedir.

Teknoloji ve Yabancılaşma İlişkisi

Manuel Castells "...toplum teknolojik aygıtlara değinilmeksizin anlaşılabilir, resmedilemez" der. Toplumların yaşamında teknolojik yeterlilik ve teknolojik yetersizlik stratejik açıdan belirleyici bir faktör olmaktadır (Castells, 2013: 6-8). Sanayi toplumunda temel ekonomik kaynak emek ve sermaye iken sanayi sonrası toplumda geçer akçe bilgi ve onun ürünü olan teknolojidir (Ulusoy, 2014).

İnsanlığın son dönemlerde yaşadığı dijitalleşmeye bağlı olarak küresel ve yerel toplumların yapılarını derinlerden etkileyen önemli değişimler gerçekleşmektedir. Başta sosyal bilimciler olmak üzere bütün bilim insanlarının ortak paydada bulunduğu teknoloji etkenine bağlı olarak küresel toplumun hiyerarşisi üreten-üretmeyen, kullanan-kullanamayan, sahip olan-sahip olmayan, yeterlilik-yetersizlik, varlık-yokluk türünde bir tasnifleme yansıtılmaktadır (Atasay, 2007).

Castells ise yaşamakta olduğumuz bu dijital çağı, bilgi ve teknoloji üreticilerinin küresel toplumun gündemini belirleyen, yegâne lider olduğu, kitle iletişim araçlarının küresel çapta birbiriyle bağlantılı hâle geldiği, programlar ve mesajların küresel bir ağ içinde dolandığı bir köy olarak tanımlamaktadır (Castells, 2013: 457-609). Dijital çağın en önemli aracı olan internet teknolojisi, bireylerin bir taraftan mensup oldukları toplum ile bütünleşmesini sağlarken, diğer taraftan yalnızlaşmalarına, bireyselleşmelerine; toplumdan soyutlanıp, izole bir yaşam sürmelerine neden olmaktadır.

Sanayi toplumunun daha fazla üretim ve daha fazla kâr sloganıyla iş hayatına erken atılan çocuklarda, madde bağımlılıklarından söz edilebilirken; sanayi sonrası ya da bilgi toplumlarında sokağa inemeyen çocuklar da televizyon, internet, sosyal medya ve bilgisayar oyunlarının etkisiyle teknoloji bağımlılıklarından söz edilebilir. Sanayi sonrası toplumun çocukları kitle iletişim araçlarının etkisiyle geçmiş nesillerden giyim, konuşma, yaşam biçimi gibi birçok yönlerden farklılıklar göstermektedir. Burada bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma bilgi ve becerilerine sahip olmak ya da bu becerilerden yoksun olma durumuna bağlı olarak nesiller arasında gözlemlenen bir farklılaşma söz konusu olmaktadır. Bu yapı bilgi ve iletişim teknolojilerinin küresel arenadaki yayılma hızına bağlı olarak bütün dünya toplumlarını etkisinde kaldığı bir sosyal dönüşümü başlatmıştır (Şahin, 2009: 156). Sanallığın ve yalnızlığın determinist etkisiyle egoist, pragmatist yeni bir nesilden müteşekkil *yeni bir toplum* ortaya çıkmaya başlamaktadır.

İçinde yaşadığımız yerel toplum özelinde teknolojik yabancılaşma olgusuna baktığımızda ana babalarının büyük çoğunluğunun eğitim, ekonomik ve kültürel koşullara bağlı olarak *bilişim okur-yazarı*

olamamaları durumu nedeniyle çocuklarını teknolojiden tecrit etme, yalıtma politikalarıyla teknolojik yabancılaşmadan korumaya çalıştıklarını görülmektedir. Aile baskısıyla teknolojiden izole yaşamaya zorlanan çocuklar arkadaş grubu ile bu ihtiyaçlarını karşılamak için internet kafelere yönelmektedirler. Arkasından okula devamsızlıklar, okul başarısının düşmesi, oyun bağımlılığı, alkol, sigara gibi her türlü kötü alışkanlıklara maruz kalmaktadırlar. İnternet kafelerde online oyunlar (Wolf Time, GTA Vice City, GTA San Anders) ile çocuklar barlara, pavyonlara, sanal hayat kadınlarına, seri cinayetlere, sanal kumara, gelişim psikolojisine uygun olmayan cinsel içeriklere karşı savunmasız hâle gelmektedirler. Bir anlamda hayatlarının önemli evrelerinde sanal dünyanın simülasyonlarıyla yoğrulmaktadır. Onlar için bir süre sonra ise bahsettiğimiz cinsellik, kumar ya da şiddet içeriği sıradanlaşmaya başlamaktadır. Bir örnek vermek gerekirse çocuklar arasında büyük rağbet gören GTA Vice City, GTA San Anders gibi oyunlar +18 yaş üzeri oyunlar olmasına rağmen oyunu oynayan çoğunluk -13 yaş altı çocuklardan oluşmaktadır.

Günümüzde daha çok gençlerde gözlemlenen yabancılaşma fenomeninin belirtilerini Tezcan kitle iletişim teknolojilerinin itici gücüyle reklam, moda, mağazin gibi faktörlerin tesirinde kalarak toplumsal kurallara gösterilen aşırı tepki ya da körü körüne bağlılık olarak savunmaktadır (Tezcan, 1985: 122). Genç birey kullandığı bir saç modelini, bir kıyafeti ya da bir maddeyi grubunun dışında kalmamak, yabancılaşmamak adına, arkadaş grupları içerisinde prestij elde etmek adına yapmaktadır. "İnsanlar ne der?" sorusuna muhatap olmamak, akranlarıyla uyum içerisinde yaşamak ve kendini ifade edebilmek için kabullenmek durumunda kalmaktadır. Örneğin alkol, esrar, uyuşturucu, bonzai vb. maddeleri kullanmaya başlayan gençlerin çoğunluğu arkadaşlarıyla giriştikleri bir rekabetin (yaparsın- yapamazsın, içersin- içemezsin) sonucunda bağımlı olmaktadır (Memur-Sen, 2014).

Yabancılaşmanın bir diğer belirtisi toplumda gözlemlenen aşırı *yalnızlıktır* (Tezcan, 1985: 122). Endüstrileşme süreci çalışma hayatını kolaylaştırırken, üretimin hızını artırırken toplumsal yaşamda birçok problemi de doğurmuştur. Daha iyi imkânlar, daha çok para kazanma arzusuyla kırsal kesimden mega kentlere doğru devam eden göçün neticesinde özellikle büyük kentlerde bir yığılma olmuştur. Endüstrileşme ve teknolojik gelişmelerle yaşamın kolaylaşması adına birçok şeyi elde eden "*modern insan*" sayıları milyonları aşan yığınlar arasında kendini/insanlığını kaybederek, her şeyi haz penceresinden, her şeyi materyalist bir perspektiften görmeye başlamıştır. Başta teknoloji olmak üzere her alanda ilerleme kaydeden insan artık kendisine bile yabancı olmaktadır (Karakaya, 2010: 83). Cemil Meriç o kısa ve öz ifadesiyle "*İnsanın insan olduğu bir medeniyet sona ermiştir artık*" diyerek son noktayı koymuştur (Ulusoy, 2014).

İletişimin bu kadar hızlandığı bir dünyada insanlar gelişen teknolojiye paralel olarak birbirinden uzaklaşmaya başlamaktadır. Endüstrileşme ile başlayan apartman yaşamının etkisiyle toplumsal temel, geniş ailelerden çekirdek ailelere doğru daralarak, yalnızlaşmaya ve akrabalık ilişkilerinin azalmasına neden olmaktadır. Cemil Meriç bu tabloyu "*baba ocağından kovuldu insanlar ya sokağa döküldüler ya gecekondu sığınmak zorunda kaldılar. Köyler boşaldı, şehir işçisini koruyan loncalar ortadan kalktı. Aile topluluğu çöktü ev diye bir şey kalmadı. Kadınlar pazarda iş aramaya başladı.*" diyerek tasvir etmektedir (Ulusoy, 2014). Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre, ülkemizde hanelerin %6,0 tek kişilik aile, %80,7 çekirdek aile, %13'ü de geniş ailelerden oluşmaktadır. Türkiye Gençlik Profili Araştırması sonuçlarına göre gençler (15-17 arası yaş) televizyon programları içerisinde %33,2 oranla dizileri takip etmektedirler (Memur-Sen, 2014). Dijital çağın öğrencileri okul dizilerinde sunulan yaşamı kendilerine model alarak dizilerde yer alan karakterleri de rol model olarak benimsemektedirler. Senin değerlerini reddediyorum, sana isyan ediyorum, başkaldırıyorum dercesine bir kuralsızlık (anomi) cenderesi içinde bir genç nüfusla karşı karşıya kalınmaktadır.

Yeni nesilde gözlemlenen yabancılaşma olgusunun nedenlerini Tezcan 24-26 Nisan 1985 tarihinde Cumhuriyet Üniversitesi'nde düzenlenen "Uluslararası Terörizm ve Gençlik" adlı sempozyumunda sunduğu bildiride gençlerin yabancılaşmasının birinci sebebi toplumun genç üyelerinin kimliklerini ortaya koymak adına yetişkin üyelerle girdiği kendini ifade etme, önemsenme, saygı görme arzusuyla başladığı mücadele, klasik söylemle *kuşak çatışmasıdır*. Burada özellikle yetişkinlerin gencin toplumuyla eksik bütünleşmesini, fikinsel ve zihinsel olgunluğa erişmediğini ileri sürerek, onu öteleyerek toplumdan uzaklaşmasına neden olduğu savunulmaktadır (Tezcan, 1985).

Bir diğer neden ise birey ve toplumun uyum sağlamakta, takip etmekte zorlandığı teknolojik gelişme hızına paralel gelişen "toplumsal değişme hızı(dır)." Bu değişme hızına bağlı olarak gençler ne toplumun normlarını, değerlerini tam olarak benimseyebilmişler ne de yeni duruma sağlıklı bir uyum sağlayamamışlardır. Özellikle toplumun ana-baba pozisyonundaki erişkin üyeleriyle içinden geçmekte olduğumuz şu günlerde öğrencilik çağında olan yeni üyeler arasındaki teknolojik bilinç ve bilgi düzeyi, teknolojiye sahip olma ve yararlanma düzeyi olarak bir ayrışma yaşanmaktadır. Kimi araştırmacılar tarafından "dijital uçurum" olarak adlandırılan bu anomik durum yeni nesli sanal yaşamda ebeveyn denetiminden uzaklaştırmaktadır. Örneğin web ortamında oyun oynarken oyun parası satın almak için

evden kredi kartını gizlice alıp internet salonu işleticisine teslim edebilmektedir. Yine youtube gibi video barındırma hizmeti sunan kanallar üzerinden uygunsuz içeriğe sahip sitelere çok kolay erişim sağlayıp izlerken ailesine online test çözerek ders çalıştığı, ödev araştırdığı yalanını söyleyebilmektedir. Bunu da bir başarı olarak arkadaşlarına anlatıp onlar arsında da prestij sağlamaktadır. Burada ergen adaylarıyla kurulması gereken iletişimin dili çok önemlidir. Anne babalar teknolojik anlamda onların bilgi düzeylerinde olmasalar da onların güvenini kazanmak, onlara kendilerini çok rahat bir şekilde ifade etme, dertleşme fırsatı vermek zorundadırlar.

Ergenlik dönemini yaşayan çocuklarda gözlemlenen bir diğer yabancılaştırıcı faktör ise "belirsizlik" olarak kendini göstermektedir. Örneğin sınırsız özgürlük temelli bir ahlak felsefesiyle topluma sunulan cinsellik algısı neticesiyle genç bireyler kimlik bunalımı ile karşı karşıya bırakılmaktadırlar. Hangi toplumsal değerlere sahip olduklarını unutup kitle iletişim teknolojileri ile sunulan yaşamın değerlerini benimsemeye başladıklarını, orada sunulan yaşamı kendi yaşantılarına tatbik ettikleri görülmektedir. Bu duruma her güne ve her yaşa göre hazırlanmış dizi sektörü ile başta televizyon ve diğer kitle iletişim teknolojilerinin neden olduğu düşünülmektedir. Gerbner'in "Televizyon yaygın ve tekrarlanan kalıplar yardımıyla belli bir dünya görüşünü benimsetir. Çok televizyon seyreden birisinin dünyayı, televizyonda sunulduğu gibi görmesi oldukça muhtemeldir." (Gerbner, G. (1984) aktaran (Avcıoğlu, 2011: 5) tespiti ile Memur-Sen tarafından yapılan Türkiye Gençlik Profili Araştırması sonuçlarına göre gençlerin %28,6'sının televizyon programları içerisinden dizileri tercih etmeleri savunulan düşünceyi doğrulamaktadır (Memur-Sen, 2014: 15). Okul dizileri üzerinden hayatı anlamaya çalışan ergenlik eşiğindeki çocuklar ne içerisinde yaşadığı topluma uyum sağlayabilmekte ne de kitle iletişim teknolojilerinde sunulan sanal topluma. Tam bir kültürsüzlük açmazı yaşamaktadırlar.

Okul çağındaki birçok çocuk kitle iletişim teknolojileri üzerinden sunulan hayatlardaki lüks yaşamı beyinlerinin bir yerlerine hedef olarak kaydetmektedirler. İnsan olma ya da insanca yaşama erdemi hayatlarından, gönül dünyalarından silinip atılmış durumdadır. Örneğin Johnny Bravo gibi çizgi filmlerde karakterin üzerindeki giysinin aniden sıyrılması sonucunda kırmızı kalpli iç çamaşırı imgesinin 13 yaş altı çocuklarda uyandıracığı etkinin sorgulanması gerekmektedir. Bu ve buna benzer anlık görüntülerle çocukların bilinç dünyalarında aşkın cinsellik olduğu mesajı uyandırılmaktadır. Buradaki salt kırmızı kalp imgesi aşkı, sevgiyi ifade ederken; iç çamaşırı cinselliği sembolize etmektedir. İki imgenin birleştirilerek sunulması çocukların bilinçaltına aşkın; yasak aşk, sex ya da cinsel ilişki olduğu algısı bir anlık görüntüyle yerleştirilmektedir. Yunus ve Mevlâna ile sembolize olan gönül adamı olmak, gönle girmek olan aşk bu türden algı operasyonlarıyla çocuk dimağlara cinsel ilişkiye girmek olarak sunulmaktadır. Yapılan bu sinematografik çözümleme çocuklardan başlayarak topluma sirayet eden algı operasyonlarına dair küçük bir not niteliği taşımaktadır.

Genç kuşaktaki başarılı olma arzusunun yönü lüks yaşama, maddeye çevrilmiştir. Teknolojinin etkisinde kalan günümüz gençliği dünyayı artık materyalist bir pencereden görmektedir. Materyalist düşünce sistematüğünde duyguya yer yoktur. Kalp ile beyin arasında ki köprüler çoktan atılmıştır. Duygusunu, gözyaşını kaybeden, mekanikleşen beyin her şeye pragmatist bir açıdan bakmaktadır. Sonuç olarak annesini doğrayan evlatların, bonzai gibi maddelere sığınan, çareyi gönül dünyasında değil de hedonizmin dünyasında arayan bir gençlik ile karşı karşıya kalınmaktadır. Cemil Meriç'in deyimiyile "Ferde kılavuzluk eden gönül değil, kendi dışında bir kafa[dır]." artık.

Ergen adaylarının teknoloji yoğun yaşamlarını iyi ifade edilmesi için teknoloji kavramından hareketle beklentilerinin, amaçlarının, kullanma yoğunluklarının bilinmesi gerekmektedir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden tarama deseni kullanılmıştır. Tarama araştırmaları önceden var olan ya da mevcudiyeti devam eden durumu olduğu gibi betimlemeyi amaçlamaktadır. Ortaya çıkarılmaya çalışılan konu kendi şartları içerisinde, herhangi bir değişikliğe gitmeden olduğu gibi yansıtılmaya çalışılmaktadır (Karasar, 1998: 77).

Evren ve Örneklem

Araştırmada kademeli örnekleme yöntemi kullanılmaktadır. Kademeli örnekleme yönteminde araştırma evreninden önce kümeler belirlenmektedir. Belirlenen kümeler üzerinden de alt kümeler oluşturulmaktadır (Karasar, 1998).

Araştırma evrenini 2014-2015 Eğitim Öğretim Yılı Düzce Merkez ilçede eğitim öğretime devam eden 7. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Düzce İl Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan verilere göre evrende 32 ortaokulun bulunduğu görülmektedir. 32 ortaokul içerisinden maliyet, okulların yeni açılması nedeniyle yedinci sınıf öğrencilerinin olmaması gibi nedenlere bağlı olarak küme örnekleme yöntemi ile ölçek uygulanacak 18 okul tespit edilmiştir. Tespit edilen 18 okulun öğrencileri arasından %20 oranında ölçek

uygulanması gereken öğrenci kümeleri belirlenmiştir. Sonuç itibarıyla 179 erkek 172 kız olmak üzere toplam 353 yedinci sınıf öğrenci ile araştırma gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Çalışmada kullanılan veri toplama aracı dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmacı tarafından geliştirilen demografik bilgiler formu, ikinci bölümde ebeveynlerin çocuklarına karşı izledikleri tutumları ölçmek amacıyla Kuzgun (1971) tarafından geliştirilen Ana Baba Tutum Envanterinin Demokratik Anne Baba Tutumu Ölçeği soruları kullanılmaktadır. Üçüncü bölüm Beşli (2007)'nin ortaöğretim öğrencilerinde teknoloji kullanımı ve etkilerini araştırmak amacıyla geliştirdiği likert tipi veri toplama aracından yararlanılarak geliştirilen teknolojik yabancılaşmaya ilişkin soruların yer aldığı veri toplama aracı bulunmaktadır (Karasar, 1998: 263). Dördüncü bölümde ise öğrencilerin kitle iletişim teknolojilerinden yararlanma amaçları, söz konusu teknolojileri belirli periyotlara göre kullanma davranışları, bu teknolojilere sahip olma durumları, teknolojik gelişmelerden beklentileri vb. bilgileri elde etmek amacıyla araştırmacı tarafından tasarlanan Bilgi ve İletişim Teknolojileri Bilgi Formu kullanılmaktadır. Demokratik Ana Baba Tutumu Ölçeğinin güvenilirliği SPSS 15.0 For Windows programı ile test edilmiştir. Ölçeğin Kuder Richardson formüllerinden elde edilen Cronbach Alpha değeri % 66 olarak ölçülmektedir (Balci, 2013: 115). Teknolojik Yabancılaşma Ölçeğinin güvenilirliğinin ölçülmesinde SPSS 15.0 For Windows yazılımından yararlanılmaktadır. Ölçeğin Cronbach's Alpha değeri oranı ise % 85 olarak ölçülmektedir. Ölçeğin oldukça yüksek bir güvenilirlik katsayısına sahip olduğu gözlenmektedir. Verimli bir çalışma gerçekleştirebilmek için veri toplama aracının geri dönüş oranının % 70 - % 80 oranlarında olması için tarafımdan dağıtılıp toplanmıştır (Karasar, 1998: 180). Geri dönüş oranı % 97,16 oranında gerçekleşmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin çözümlenmesinde SPSS 15.0 For Windows veri analiz yazılımından yararlanılmaktadır. SPSS yazılımı dışında da verilere ait tüm tablo ve grafiklerin hazırlanmasında Microsoft Excel ve Microsoft Word yazılımlarından yararlanılmaktadır. Araştırma sorusuna ilişkin verilerin çözümlenmesinde; yüzde, ortalama, t-testi, ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. İstatistiksel çözümlenmelerde anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edilmiştir. Araştırmada etkisi araştırılan cinsiyet, eğitim, yaş, gelir ve iş hayatına ilişkin değişkenlerin anne baba tutumu ve teknoloji eksenli yabancılaşma üzerinde anlamlı farklar oluşturup oluşturmadı incelenmektedir.

BULGULAR VE YORUMLAR

Ergen Adaylarının Teknoloji Yoğun Yaşamları

Teknoloji, hayat bulmuş bilgidir. Eski Yunanda "tekhne" sözcüğü ile ifade edilen teknoloji terimi alet yapmanın dışında sanatsal faaliyetleri, hekimliği, düşünsel eylemleri anlatan bir kavram olarak literatürde yerini almaktadır. (Beşli, 2007: 15)

Türk Dil Kurumu online sözlüğünde herhangi bir endüstri dalıyla ilgili yapım yöntem, teknik ve ekipmanlarını inceleyen bir bilim dalı olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2014). Sosyolojide daha çok fayda zarar ilişkisi çerçevesinde toplum üzerindeki etkileri tartışıla gelen teknoloji terimi makineleşmeyi, makineleşen hayatta üretim tekniklerini, iş ve sosyal hayatın organizasyonu ve artan makineleşme ile birlikte toplumsal kurumlarda ve topluluklarda gözlemlenen değişimi yansıtmaya manalarında kullanılmaktadır (Marshall, 1999: 722-723).

Galbraith'e göre teknoloji bilimsel bilginin ya da teorik bilginin pratiğe dönüşmesi, toplumun hizmetine sunulmasıdır. Alkan ise teknolojiyi toplumun üretim, hizmet, ulaşım, sağlık, eğitim, iletişim vb. kurumlarındaki ihtiyaçlarına çözüm üretmeye çalışan, bilgi ve pratikten müteşekkil sentez bir bilim olduğunu ifade etmektedir. (Yalın, 2001: 2)

Ergen Adaylarının Teknolojiden Beklentileri

Teknolojik gelişmelerden beklentilere ilişkin bulguların yer aldığı Tablo 1'e göre öğrencilerin %67'si mutlu, %37,1'i özgür, %34'ü hiçbir şey hissetmediğini belirtirken %28'6'sı tembelleşeceğini, %27,4'ü bağımlı olacağını, %15,7'si yalnızlaşacağını belirtmektedir. Dikkatlerden kaçmayan bir durum ise bilim ve teknolojik gelişmeler karşısında tepkisiz kalan, hiçbir şey hissetmediğini ifade edenlerin kız ve erkek öğrencilere göre farklılık göstermesidir. "Hiçbir şey hissetmem" diyenlerin %62'si kız iken %38'i erkek olarak gerçekleşmektedir.

Tablo 1: Teknolojik Gelişmelerden Beklentiler

Beklenti	Frekans%	Kız	Erkek	Toplam
	Frekans (f)	102	111	213
Mutlu oluru	Cinsiyete Göre Yüzde (%)	64,2%	69,8%	
	Toplam Yüzde(%)	32,1%	34,9%	67,0%
Özgür oluru	Frekans (f)	58	60	118
	Cinsiyete Göre Yüzde (%)	36,5%	37,7%	

	Toplam Yüzde(%)	18,2%	18,9%	37,1%
	Frekans (f)	38	49	87
Bağımlı olurum.	Cinsiyete Göre Yüzde (%)	23,9%	30,8%	
	Toplam Yüzde(%)	11,9%	15,4%	27,4%
	Frekans (f)	21	29	50
Yalnızlaşırım	Cinsiyete Göre Yüzde (%)	13,2%	18,2%	
	Toplam Yüzde(%)	6,6%	9,1%	15,7%
	Frekans (f)	39	52	91
Tembelleşirim.	Cinsiyete Göre Yüzde (%)	24,5%	32,7%	
	Toplam Yüzde(%)	12,3%	16,4%	28,6%
	Frekans (f)	67	41	108
Hiç bir şey hissetmem.	Cinsiyete Göre Yüzde (%)	42,1%	25,8%	
	Toplam Yüzde(%)	21,1%	12,9%	34,0%
	Frekans (f)	159	159	318
Toplam	Cinsiyete Göre Yüzde (%)			
	Toplam Yüzde(%)	50,0%	50,0%	100,0%

Ergen Adaylarının Teknoloji Kullanma Yoğunlukları

Sosyal medya kullanma sürelerine ait frekans tablolarının yer aldığı Tablo 2'ye göre %25,8'inin her gün ortalama 3-5 saat arası önemli bir zamanı sosyal medyada harcadıkları sonucuna varılmaktadır. Örneklem gruba müdahil olan öğrencilerin %46,7'sinin haftada birkaç defa, %9,7'sinin ayda beş on kere, %7,3'ünün sürekli online durumda olduğu görülmektedir. Toplam rakama bakıldığında öğrencilerin %88,8'inin sosyal medyayı aktif olarak kullandığı sonucu elde edilmektedir. Düzce ili merkez ilçede yapılan İlköğretim Öğrencilerinde Teknoloji Kullanımı Eksenli Yabancılaşması üzerine yapılan araştırma sonucunda görüldüğü gibi annelerin % 10'u ancak okuma yazma bilirken, %56,7'si ilkokul mezunu; babaların %10'u okuryazar iken %41,7'si ilkokul mezunu düzeye sahiptir. Bu verilerde bize *yeni bin yılın öğrencileri* olan çocukları ile aralarında meydana gelen dijital kırılmanın boyutunun ne kadar büyük olacağını göstermektedir. Toplumunun zemindeki bu fayın kırılmasından önce mutlaka ailelere seferberlik niteliğinde bilişim okur-yazarlığı kurslarının düzenlenmesi kaçınılmaz bir durum oluşturmaktadır.

"Bağlan ama bağlı kalma" sloganıyla teknoloji bağımlılığı ile mücadeleye başlayan Yeşilay Derneği yaş gruplarına göre bilgisayar ve internetten yararlanma sürelerini belirlerken 2 yaşından küçük çocukların internet, TV ya da bilgisayarla karşılaşmasının uygun olmadığını belirtmiştir. Okul öncesi yaş grubu için günde 30 dakikayı geçmeyecek şekilde internet kullanımının yeterli olacağı, ilköğretimin ilk 4 yılında ödev haricinde oyun ve eğlence için günlük 45 dakikalık zamanın ayrılması gerektiği belirtilmektedir. Sonraki yıllarda hafta sonu daha esnek olmakla birlikte günde 1 saat kullanım uygundur. Lise çağında da günlük 2 saat yeterlidir (Yeşilay, 2014). Temel eğitimin ikinci dört yılındaki öğrenciler günlük 1 saatlik sürenin çok üzerinde bilgisayar ve internetten yayınlanmaktadır. Bu veriler ışığında hem kullanım yoğunluğu hem de kullanma becerileri bakımından toplumun çekirdeği olan aile içerisinde anne-babalar ile çocukları arasında dijital bir ayrışmanın, teknolojik bir yabancılaşmanın başladığı görülmektedir.

Çoğu sosyal paylaşım sitesi hesap oluşturma için 13 yaş sınırı koymasına rağmen, bu çalışmaya katılan sosyal paylaşım sitesinde hesabı bulunan tüm çocukların üçte biri 13 yaşının altındadır. Sosyal paylaşım sitesi kullanan çocukların %85'i Facebook hesabına sahiptir. Ebeveynlerin yarısından çoğu, çocuklarının kişisel bilgilerini internette paylaşmasını yasaklamış olmasına rağmen, çocukların %42'si sosyal paylaşım sitesindeki hesaplarını kendi kişisel bilgilerinin herkes tarafından görülebileceği "herkese açık" seçeneği ile kullanmakta iken çocukların üçte biri bu bilgileri sadece arkadaşları ile paylaşmaktadır. Çocukların %19'u adres bilgilerini, %8'i ise telefon numaralarını sosyal paylaşım sitesinde paylaşmaktadır (TBMM, 2012: 621).

Tablo 2: Sosyal Medyadan Yararlanma Süresi

Sosyal medyadan yararlanma süresi	Frekans(f)	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde (%)	Birikimli Yüzde (%)
Her gün 3-5 saat ya da daha az	85	24,8	25,8	25,8
Haftada birkaç defa	154	44,9	46,7	72,4
Ayda beş on kere	30	8,7	9,1	81,5
Sürekli online	24	7,0	7,3	88,8

Kullanmıyorum	37	10,8	11,2	100,0
Toplam	330	96,2	100,0	
Bilinmeyen	13	3,8		
Toplam	343	100,0		

Ergen Adaylarının Teknolojiden Yararlanma Amaçları

İnternet özellikle bilgi paylaşımı, yayınlara ulaşmak, haberleşmek, müzik dinlemek, film seyretmek, oyun oynamak, kumar, sörf-gezinti, sohbet-konuşma odaları, sanal-sosyal paylaşım siteleri ve pornografi amacıyla kullanılmaktadır (TBMM, 2012: 608).

Tablo 3'e göre örnekleme dahil olan öğrencilerin %18,2'si internette cinsellik konusunda bilgi edinmek ve karşı cinsi tanımak amacıyla yararlanmaktadır. Günümüzde 25 milyondan fazla çocuk internette saatlerce sörf yapmakta ve her dört çocukta biri seks sitelerine girmektedir. İnternet, çocukları taciz etmeye çalışan erişkinler için çocukların yaşamlarına önemli bir giriş kapısı oluşturmuştur. Yapılan araştırmalar birçok çocuğun internette kandırıldığını ve istismarla karşılaştığını göstermektedir (Aksüt, Özer, Gündüz, & Kaşıkçı, 2008). Ergen adayı karşı cinsi tanımak amacıyla internette sörf yapmaya başladığında cinsel içerikle karşı karşıya kalmaktadır. Yaşının vermiş olduğu duygu yoğunluğu nedeniyle sürekli girmeye başlamaya, sapkın bir davranış benimsemeye başlamaktadırlar. Burada ailelerin ergen adayı çocukları ile mutlaka konuşarak onları karşı cinsleri konularında bilgilendirmeleri gerekmektedir. Aksi durumda ergen adayı bu bilgi açlığını ya akran grupları ile ya da dijital ortamlarda kontrolsüz olarak gidermeye çalışacaktır.

Tablo 3: Teknolojiden Yararlanma Amacı

İnternet karşı cinsi tanımama sağlar ve cinsellik konusunda bilgi edinmeye yardımcı olur.				
	Frekans(f)	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde (%)	Birikimli Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	23	6,7	7,1	7,1
Katılıyorum	36	10,5	11,1	18,2
Kararsızım	51	14,9	15,7	33,8
Katılmıyorum	61	17,8	18,8	52,6
Hiç Katılmıyorum	154	44,9	47,4	100,0
Toplam	325	94,8	100,0	
Bilinmeyen	18	5,2		
Toplam	343	100,0		

Teknolojiye Yönelmede Ebeveyn Faktörü

Tutum kavramına kapsamlı bir tanımlama getirenlerden, onu ilk ele alanlardan birisi Allport, diğeri de Katz'dır. Allport tutuma daha çok psikolojik bir perspektiften yaklaşarak "bireyin bütün nesnelere karşı göstereceği tepkiler ve durumlar üzerinde yönlendirici veya etkin bir güç oluşturan, denem bilgilerinde organize olan, ussal ve sinirsel bir davranışta bulunmaya hazır olma halidir" diye tanımlarken davranışsal boyuta dikkat çekmektedir. Katz ise tutuma daha çok sosyolojik bir açıdan yaklaşarak "bireyin çevresindeki bir simgeyi, nesneyi ya da olayı olumlu ya da olumsuz bir şekilde değerlendirme eğilimi" olarak tanımlamaktadır (İnceoğlu, 2010: 8-9).

Yetişen ve yetişecek olan tüm nesiller ebeveynlerinin ve yaşadıkları toplumun eseridir. Bu bağlamda ebeveynlerin çocuklarına karşı sergiledikleri tutum ve davranışlar son derece önem taşımaktadır. Çocukların kimliklerinin teşekkül ettiği alanlar aile ortamlarıdır. Aile yapıları ebeveynlerin tutum ve davranışlarına yön vererek çocuğun aile içindeki konumunu belirlerken bir taraftan da onu erişkin yaşama hazırlamaktadır. Aile, üyelerinin etkileşim içerisinde olduğu birer sosyal ve psikolojik destek ortamları işlevi görmektedir. Bu bağlamda aile içi iklim çocuklara yönelik benimsenecek tutum ve davranışların oluşmasında son derece önem ifade etmektedir (Yıldız, 2004).

Özellikle büyük şehirlerde yaşayan gençler günlük yaşam içinde medyanın pek çok olumsuz etkisinin yanı sıra aile içi çatışmalara tanık olmakta, farklı alt kültür gruplarıyla karşılaşmaktadır. İşsizlik ya da ebeveynlerin çift işte çalışması nedeniyle denetlenme süreleri de kısıtlı olabilmektedir. Ayrıca gençler teknoloji konusunda ebeveynlerine göre daha uzmandır, kuşak farkı da onları etkilemektedir. Yine, çekirdek

aileler arttığundan gençler için sosyal destek mekanizmaları iyi çalışmamaktadır. Büyük şehirlerde boş zamanlarını değerlendirebilecekleri yerler az bulunmaktadır. Gerçek dünyada kişisel mahremiyet söz konusudur, kişisel birçok bilgi gizlidir. Anne babalar günlük yaşamlarında çocuklarına öncelikle yabancılarla konuşmamasını, isim, adres, telefon numarası, okul gibi özel bilgilerini başkaları ile paylaşmamasını öğretilirken internete girdiklerinde çocukların bu kurallara dikkat etmedikleri görülmektedir. Ne yazık ki çocuk ve gençler her gün internette tanımadıkları pek çok kişi ile tanışmakta, onlara güvenerek, kişisel bilgilerini paylaşmaktadır. Nerede yaşadıkları, hangi okula gittikleri, vakitlerini nerede geçirdikleri konusunda bilgi verebilecek fotoğraflarını diğer kişilerle paylaşmaktadırlar. Bu durum internette çocuk ve gençlerin sağlığı açısından üç büyük tehlikeyi (akran istismarı, cinsel istismar ve çocuk pornografisini) beraberinde getirmektedir. İnternet kullanımıyla birlikte, akran istismarı, cinsel istismar ve çocuk pornografisi, çocuk ve gençler arasında en tehlikeli risk alanları olarak ön plana çıkmaktadır (TBMM, 2012: 615).

Özellikle toplumumuzda bilgi ve iletişim teknolojilerinin olumsuz etkilerinden korumak için çocuklarına bu teknolojileri kullanmayı yasaklayan ebeveynlerin olumsuz tutumlarının altında bilişsel düzeyde bu araçları kullanma becerilerinden, temel okur-yazarlık becerilerinden yoksun olmaları diğer bir ifade ile eğitimsizlik faktörü yatmaktadır. Ailelerin bilişim teknolojileri konusundaki yetersizlikleri çocukları ve gençleri daha çok risk altında bırakmakta, teknolojik doyuma ulaşmak için güvensiz, denetimsiz ortamlara yöneltmektedir. 2012 yılında TBMM Teknoloji Bağımlılığı Meclis Araştırma Komisyonunun raporuna göre çocukların %78'i ebeveynlerinden daha fazla bilişim teknolojileri bilgisine sahiptir (TBMM, 2012: 694).

Çocukların güvenli internet kullanımını sağlayacak yollardan biri bilgisayarın ailenin ortak yaşam alanına taşınmasıdır. Çocukların kullandığı bilgisayarın ortak kullanılan odada olduğunu belirten Türk ebeveynler sadece %24 iken bu oran Avrupa'daki ebeveynlerde %67'dir. Ayrıca, çocuklar evin dışındaki diğer ortamlarda da internete erişim sağlamaktadır. Türkiye'de çocukların %60'ı okulda internete bağlanırken, %51'i internet kafeleri kullanmaktadır. Bu ve diğer alanlarda, ebeveynler çocuklarının internet kullanımını denetleyememektedir. Çocukların üçte ikisinin ebeveynleri internet okur-yazarı olmadığı için, çocukların sanal dünyada kendilerini koruyabilmeleri büyük önem taşımaktadır. Türkiye'deki çocukların %85'i internette olabilecek istenmeyen sorunlarla baş edebileceğine dair kendilerine güvendiklerini ve %83.4'ü internet kullanımı hakkında "çok fazla bilgi" sahibi olduğunu belirtmiştir. Çocuklar (%78) ayrıca ebeveynlerinden daha fazla bilgiye sahip olduklarını belirtmişlerdir. Fakat bu problemlerle başa çıkma yetenekleri, internette karşılaşılan her durumun üstesinden gelmeye yetmeyebilir. İnternet okur-yazarlığı ile ilgili beceriler ölçüldüğünde 9-16 yaş arasındaki çocukların çok azının bu becerilere sahip olduğu görülmüştür. Çocukların sadece %39'u internette bulduğu bilgilerin doğru olup olmadığına karar vermek için farklı siteleri karşılaştırdığını söylemiştir. Yaklaşık %17'si filtre seçeneklerinin nasıl değiştirileceğini bildiğini belirtmiştir. Yaklaşık %34'ü gezdiği sitelerin kaydını silebildiğini bildirmiştir. Çocukların %32'si sosyal paylaşım sitelerindeki gizlilik ayarlarını değiştirebildiğini belirtmiştir. Çocukların %29'u istenmeyen mesajları nasıl engelleyebileceğini bildiğini belirtmiştir. 13-17 grubundaki çocuklar, yeni düşüncelere açık olmakla birlikte bu düşüncelerin geçerliliğini sorgulayacak yaşam deneyimine sahip değildir. Bu dönemde çocuklar, internette bilgilere erişmek için arama motorlarını etkin olarak kullanabilir, elektronik posta gönderip, alabilir ve çevrim içi oyunlar oynayabilirler. Ayrıca bu yaş grubu erkek çocuklar kaba mizah, şiddet, kumar ya da yetişkin içerikli siteleri inceleyebilirler. Kız çocukları ise daha çok çevrim içi ortamda sohbet ederler, buna bağlı cinsel içerikli tekliflere daha çok maruz kalabilirler. Bu nedenle ebeveynlerin ergen çocuklarının internet kullanımını yönlendirmeyi sürdürmesi gereklidir (TBMM, 2012: 625).

Ülkemizde çocuk ve gençlerin internet kullanım sıklığı üzerine yürütülen pek çok çalışma söz konusudur. Avrupa Çevrimiçi Çocuklar (EU Kids Online) Projesi kapsamında Mayıs-Haziran 2010 döneminde, Türkiye çapında kentsel ve kırsal bölgelerde, 9-16 yaş arası 1018 çocuk ve bu çocukların ebeveynlerinden biri ile evlerinde yüz yüze görüşme yapılmıştır. Araştırmaya katılan çocukların tamamı interneti kullanmakta olup, %40'ı kendi bilgisayar veya dizüstü bilgisayarına sahip ve diğer %39'u bilgisayarını diğer aile fertleri ile paylaşmaktadır, ebeveynlerin sadece %29'u internet kullanmaktadır. Erkek ve kadın ebeveynlerin internet kullanım oranları arasında oldukça büyük bir fark vardır; erkeklerin %49'u ve kadınların sadece %24'ü internet kullanmaktadır. Böyle büyük bir fark diğer Avrupa ülkelerinde bulunmamaktadır; erkeklerin %87'si ve kadınların %82'si internet kullanıcıdır. İnternet kullanım oranı düşük olsa da, ebeveynlerin %72'den fazlası, çocuklarının internette karşılaştıkları rahatsız edici durumlarda onlara yardım edebilecekleri konusunda kendilerine güvenmektedirler. Ayrıca, ebeveynlerin çoğu (%60) çocuklarına interneti güvenli kullanma yolları hakkında tavsiyede bulduklarını ve %56'sı çocuklarının zorlandığı durumlarda internette bir şey bulma ya da yapma konusunda yardım ettiğini belirtmiştir. İnterneti kullanmaya yetecek kadar bilgiye sahip olan çok az sayıda ebeveyn, ne çocuklarının teknoloji

kullanımı sırasında elde edeceği olanakları ve karşılaşılabileceği riskleri anlamakta, nede internette onları rahatsız edecek durumlarla başa çıkmalarını sağlayacak yardımı sağlayabilmektedirler. Ebeveynlerin sadece %36'sı, çocuklarıyla onları rahatsız edecek durumlarla karşılaştıklarında ne yapmaları gerektiği hakkında konuşmuştur. Çocuklar; internet güvenliği ve internette başkalarına nasıl davranmaları gerektiği konusunda tavsiye almak veya internette onları rahatsız eden durumlarda yardım istemek amacıyla ebeveynlerinden ziyade arkadaşlarına danışmaktadırlar. Herhangi bir internet riski ile karşılaşmış çocukların yaklaşık yarısı bu durumu kimseyle paylaşmamıştır (TBMM, 2012: 619-620).

Ebeveynlerin olumsuz tutumları çocuklarının teknoloji bağlamında yabancılaşmalarına, küresel toplumla bütünleşmelerine engel olmaktadır. İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi'nde düzenlenen sempozyumda, Doç. Dr. Aylin İlden Koçkar tarafından yapılan 'Çocukların Kültürel, Sanatsal ve Bilimsel Etkinliklere Ulaşımı' araştırmasına göre çocukların yüzde 35'i günde 3-4 saat televizyon seyrederek vakit geçirdiğini belirtmektedir. 796 hanede yapılan çalışmada, 6-11 yaş arası toplam bin 51 çocukla yapılan araştırma velilerin yüzde 70'inin çocuklarını spor yapabilecekleri tesislere gönderemediklerini ortaya koymaktadır (Koçkar, 2013).

Bütün ailenin bir arada olduğu zaman dilimlerinde yapılan faaliyetlerle ilgili verilerin yer aldığı Tablo 3.46'ya bakıldığında örnekleme dâhil olan öğrencilerin %57,1'nin ailesiyle birlikte sohbet edip televizyon izlediği sonucu elde edilmektedir. Buradaki sohbetin içeriğinin de Tablo 3.45'te öğrencilerin %54,1'nin dizi saati olan 18:00-22:00 saatleri arasında televizyon izlediği düşünüldüğünde bütün ailenin birlikte dizi izlediği gözden uzak tutulmamalıdır. Bu veri setinden elde edilen bulguların da ifade ettiği üzere öğrencilerin akademik başarılarının düşük olması, mensubu oldukları toplumsal değerlerden uzaklaşmalarının altında yatan temel nedenlerin yaşamlarının sosyal medya, televizyon dizileri ve online oyunlar üzerine bina edilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tablo 4: Televizyon İzleme Zaman Aralığı

Hangi saatlerde televizyon izlersin?				
	Frekans(f)	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde (%)	Birikimli Yüzde (%)
07:00 - 13:00 arası	24	7,0	7,3	7,3
13:00 - 18:00 arası	107	31,2	32,5	39,8
18:00 - 22:00 arası	178	51,9	54,1	93,9
22:00 ve sonrası	17	5,0	5,2	99,1
İzlemiyorum	3	0,9	0,9	100,0
Toplam	329	95,9	100,0	
Bilinmeyen	14	4,1		
Toplam	343	100,0		

Tablo 5: Bütün Aile Birlikte İken Yapılan Faaliyetler

Akşamları vaktini nasıl değerlendirirsin?				
	Frekans(f)	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde (%)	Birikimli Yüzde (%)
Ailemle sohbet eder TV izlerim.	193	56,3	57,1	57,1
Odamda tek başıma TV izler ya da internete takılırım.	52	15,2	15,4	72,5
Dışarda internet kafeye ya da arkadaşlarla takılırım.	4	1,2	1,2	73,7
Ders çalışır, kitap okurum.	89	25,9	26,3	100,0
Toplam	338	98,5	100,0	
Bilinmeyen	5	1,5		
Toplam	343	100,0		

Çocuk ile aile arasındaki iletişimin kalitesini ortaya koyabilecek konulardan bir tanesini -kişisel kanaatime göre en önemlisini- cinsellik konusu oluşturmaktadır. Eğer bir çocuk ailesinden cinsel bilgi desteği alabiliyorsa, cinsel problemleriyle ilgili sorunlarını anne babayla birlikte veya ayrı olarak konuşup çözüm bulabiliyorsa başka bir problemle karşılaştığında da ailesiyle konuşabilmektedir. İnternete veya bir arkadaşına yönelmesi beklenmemektedir.

Tablo 6'da 2015 yılında Düzce ilinde İlköğretim Öğrencilerinde Teknoloji Kullanımı Eksenli

Yabancılaşma konulu araştırmaya göre kız çocuklarının cinsellik konusunda annelerinden %65,0 gibi büyük oranda destek aldıkları görülmektedir. Türk ailesinin bağlı bulunduğu toplumsal normlar göz önünde bulundurulduğunda kız öğrencilerin sadece baba ile anne babadan birlikte destek alması beklenmemektedir. Babanın kız çocukları için sağladığı cinsellik desteği %1,2 oranında gerçekleşirken, anne babanın birlikte sağladığı cinsel destek %8,8 oranında gerçekleşmektedir. Kız öğrenci gurubunun %23,8'inin anne ve babanın her ikisinden de destek alamaması onların internetin cinsel içerikli sitelerine yönelmesine neden olmaktadır.

Yine Tablo 6 üzerinden erkek çocukların ailelerinden aldıkları cinsel bilgi desteği incelendiğinde onların kızlara oranla dezavantajlı bir gurup oldukları görülmektedir. Erkek çocuklarının yine geleneksel toplumsal yapı nedeniyle anneden (%14,6) cinsel bilgi desteği alması beklenmezken bu desteği babadan da (%11,6) alamadıkları sonucuyla karşılaşmaktadır. Anne ve babadan birlikte cinsel destek alan öğrenci oranı da %23,8 olarak gerçekleşmektedir. Ailesinden hiçbir şekilde –ergenlik arifesi gibi en ihtiyaç duyduğu bir dönemde- cinsellik desteği alamayan erkek öğrenci oranı ise %50,0 olarak gerçekleşmektedir. Bu sonuç erkek öğrencileri kızlara göre daha fazla cinsellik konusunda bilgi edinmek için internete ve cinsel içerikli sitelere yönlendirmektedir. Aynı zamanda onların teknoloji gibi bir olguyla internet kafe gibi sağlıksız ortamlarda tanışmalarına, cinsellik konusunda yanlış bilgiler edinmelerine neden olmaktadır.

Tablo 6: Ailelerin Cinsellik Eğitimindeki Rolü

Cinsellik konusunda merak ettiğim konulara uygun cevaplar verir. Bu konuları kendisi ile paylaşmama kızmaz.						
		Anne	Baba	İkisi Birlikte	Hiç biri	Toplam
Kız	N	104	4	14	38	160
	%	65,0%	2,5%	8,8%	23,8%	100,0%
	Toplam %	32,1%	1,2%	4,3%	11,7%	49,4%
Erkek	N	24	19	39	82	164
	%	14,6%	11,6%	23,8%	50,0%	100,0%
	Toplam %	7,4%	5,9%	12,0%	25,3%	50,6%
Toplam	N	128	23	53	120	324
	Toplam %	39,5%	7,1%	16,4%	37,0%	100,0%

Teknolojinin Yabancılaştırıcı Etkileri Yabancılaşma

Yabancılaşma (alienation) belli zaman aralıklarında, belli tarihsel şartlarda emek, para, insana özgü değerler gibi insan ve toplumsal faaliyetlere ait değer, tutum, davranışların bu faaliyetlerden bağımsız ve bunlara hâkim ya da asıl yapılarından çok farklı olarak algılanması, kavranması halidir. Bireyin çevre şartlarına ters düşerek, çatışması ya da kendisini başkasının gözüyle görmesi durumudur (TDK, 2014). Gordon Marshall'ın Sosyoloji Sözlüğünde yabancılaşma insanın insandan uzaklaşmasını, bir sürecin bir ortamın dışına çıkmayı ifade etmektedir. Yabancılaşma kavramına anormal davranışlar sergileme, bozulma, negatif ayrışma, farklılaşma gibi anlamlar da yüklenmektedir (Marshall, 1999: 798-800).

Yabancılaşma kavramı ile günümüzde bireyin sosyal çevresiyle kurduğu iletişimin, ilişkisinin olumsuzlanması ifade edilmektedir. Yabancılaşma kavramı, bireyin mensubu bulunduğu toplumdaki uzaklaşarak topluma, kültürüne aidiyetlik hissetmeme, toplumun değerlerini, normlarını reddetmesi durumunu anlatmaktadır (Tezcan, 1985: 121-122). Toplumsal zeminde meydana gelen kayma, toplumsal değerlerden uzaklaşma, kültürel kimlikten ayrışma gibi anlamlara gelen yabancılaşma kavramını felsefe literatüründe zikreden Hegel olmuştur. Hegel yabancılaşma olgusunu "kendi kendini bulma, kendi bilinç ve özgürlüğüne ulaşma" eylemi olarak ifade etmektedir. Hegel "ide"nin doğada kendini gerçekleştirme eylemine girişirken kendini kaybettiğini, "özüne yabancılaştığını" belirtmektedir (Doğan, 1998: 363).

Literatürde yabancılaşma olgusuna iki farklı anlam yüklenmektedir. Birincisi sosyal ve psikolojik açıdan olaya yaklaşarak yabancılaşmayı "bireyin, bir toplum veya gruptan uzaklaşarak kendini oraya ait hissetmemesi"; ikincisi ise yabancılaşma olgusuna felsefi bir perspektiften yaklaşarak öznenin şeyleşmesi hali olarak ifade edilmektedir. Yabancılaşmayı sosyoloji literatürüne kazandıran Karl Marx olmuştur. Hegel'in "dışsallama", Marx'ın "yabancılaşma", Durkheim'in "dayanışma", Weber'in ise "rasyonalizasyon" ile çözümlenmeye çalıştığı yabancılaşma kavramı daha çok Marx ile özdeşleşmektedir (Köksal, 2010: 109).

El Yazmaları isimli çalışmalarında Marx yabancılaşmayı bireysellikten çıkarıp toplumsal alana uygulayarak nesnel bir değer yüklemiştir. "İnsanın özü, tek tek her bireyin doğasında bulunan bir soyutlama değildir. İnsanın gerçek doğası, toplumsal ilişkilerin bir bütünüdür." diyen Marx "komünizm, antik toplum, feodalizm ve kapitalizm gibi farklı toplumsal yapıların birbirini nasıl etkilediğini sorgularken mülkiyete sahip olan üretim araçlarını elinde bulunduran sınıfın çalışanlara yaptıkları dayatmalar nedeniyle toplumun

yapısında bir takım paradoksal durumların ortaya çıktığını belirtmektedir. Yine Marx emeğin yabancılaşmasının temel nedenlerinden biri olarak gördüğü “iş bölümü” organizasyonları ile üretimden daha fazla pay almak isteyen proletaryanın üretim üzerinde belirleyici olamamasını, mekanik sistemin bir uzvu olarak ortaya çıkıp yabancılaştığını belirtmektedir (Marshall, 1999: 477-478). Ona göre “yabancılaşma, rasyonel potansiyellerin ve benlik bilincinin kaybı değil, üretim-tüketim ilişkilerinin ortaya çıkardığı imkânları kullanamamadır” (Ertoý, 2007: 56).

Aile İçi Çatışma

Teknolojiye erişme konusunda aile içinde yaşanan tartışma ve bu tartışmaya bağlı olarak evden uzaklaşma isteğine ilişkin bulguların verildiği Tablo 7'ye göre araştırmaya katılan öğrencilerin kümülatif olarak %26,3'ünün teknolojiye erişme konusunda ailesiyle çatışma yaşadığı ve bu yüzden aile ortamını sıkıcı bulduğu için uzaklaşmak istediği belirtilmektedir. Bu veri setinden elde edilen bulgular bize aile içerisinde bilişim teknolojilerinden kaynaklanan bir ayrışmanın başladığını göstermektedir.

Tablo 7: Teknolojiye Erişme Konusunda Aile İçi Mücadele

İnternet, bilgisayar oyunları ve sosyal medya konularında ailemle sık sık tartışırım. İnternet yalnızlığımı paylaşmak, sıkıcı aile ortamından uzaklaşmak için iyi bir araç.				
	Frekans(f)	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde (%)	Birikimli Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	56	16,3	16,7	16,7
Katılıyorum	32	9,3	9,6	26,3
Kararsızım	47	13,7	14,0	40,3
Katılmıyorum	77	22,4	23,0	63,3
Hiç Katılmıyorum	123	35,9	36,7	100,0
Toplam	335	97,7	100,0	
Bilinmeyen	8	2,3		
Toplam	343	100,0		

Ahlâki ve Kültürel Değer Kaybı

Her toplumun üyelerinin aidiyet duygularını pekiştiren, onları bir arada tutan, sembolleri bulunmaktadır. İslâm inancına mensup toplumların Ramazan ve Kurban Bayramları, kandilleri birer sembol niteliğindedir, Hıristiyanlık inancını taşıyan toplumlarda da Noel bir semboldür. Sembolik değere sahip bu özel günlerde akrabalık ve komşuluk ilişkileri son derece yoğun yaşanmaktadır. Tablo 8'de görüldüğü gibi öğrencilerin %15,5'inin akraba ziyaretlerini sıkıcı bulduğu bayram gibi sembolik bir değer olan özel zaman dilimlerinde bile gitmek istemedikleri görülmektedir.

Tablo 8: Sosyal ve Kültürel Değerlerden Uzaklaşma

Akraba ziyaretlerini sıkıcı buluyorum.				
	Frekans(f)	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde (%)	Birikimli Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	22	6,4	6,6	6,6
Katılıyorum	30	8,7	9,0	15,5
Kararsızım	38	11,1	11,3	26,9
Katılmıyorum	70	20,4	20,9	47,8
Hiç Katılmıyorum	175	51,0	52,2	100,0
Toplam	335	97,7	100,0	
Bilinmeyen	8	2,3		
Toplam	343	100,0		

Sosyal Yaşamdan İzolasyon

İnternet, mobil telefon, bilgisayar gibi sayısal teknoloji kullanımı çocuklar ve ergenler arasında son zamanlarda özellikle son 15 yıl içerisinde hızlı bir artış göstermiştir. Yaşları 8-18 arasında olan çocuklar ve ergenler ortalama olarak günün 5-6 saatini bilgi ve iletişim teknoloji araçlarını kullanarak geçirmektedir. İnternet kullanımının giderek artması, sınırsız, denetimsiz ve yasaksız, her türlü bilgiye ve kişilere erişimin kolaylığı, çok olumlu gelişmelerin yanında bazı önemli ama olumsuz sonuçların doğmasına da neden olabilmektedir. Bilgisayar oyunu, internet gezintileri, çocukları ve ergenleri sosyal hayattan giderek uzaklaştırmaktadır (TBMM, 2012: 612).

Tablo 9'da öğrencilerin sosyal yaşamdan uzaklaşmalarına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Çevremize baktığımızda kantin ve kafeterya gibi ortamlarda bir arada oturan, sokakta sözde birlikte dolaşan, bir toplantıda bir araya gelen insanları kısacası sokağı gözlemlediğimizde insanların sürekli ellerinde kocaman telefonlarla iletişim halinde olduklarını görmekteyiz. Bu görünüm öyle bir hâl aldı ki, artık insanlar bizatihi canlı olarak yan yana, karşı karşıya oldukları kişilerin sorularına geçiştirme cevaplar verirken, sanal olarak iletişim halinde buldukları kişilere duygudan uzak ama son derece süslü, samimiyetten uzak cevaplar vermeye çalışmaktadırlar. Hatta bu durum bizi teknoloji yoğun yaşamın etkisiyle bir adım daha ileriye taşıyarak sanal iletişimin fiziksel iletişimin yerini almaya başladığı sonucuna ulaştırmaktadır. Tablo 9’da “Tamamen Katılıyorum” “Katılıyorum” seçenekleri kümülatif olarak değerlendirildiğinde örnekleme yer alan öğrencilerin %26’sının yüz yüze iletişim kurma imkânı olsa bile sanal iletişimi tercih ettiği görülmektedir. Bu bulgu bize toplumsal zeminde vukuu bulun dijital fayın varlığına işaret ederken, *ergenlerin sosyal yaşamdan uzaklaşmaya başladıklarını, her ne kadar fiziksel olarak bir topluluk içerisinde yaşasalar da dijital olarak ayrılmaya başladıklarını göstermektedir.* Yapılan araştırmalar “*İnternette fazla zaman geçiren çocuk ve gençlerin giderek yalnızlaştığını ve yüz yüze ilişki kurmakta güçlük yaşadıklarını ortaya çıkarmıştır.*” (Türkiye Yeşilay Cemiyeti, 2014: 7).

Tablo 9: Sosyal Yaşamdan Ayrışma

Arkadaşlarıyla ya da bir başkasıyla yüz yüze iletişim kurma imkânım olsa bile telefon, skype, sosyal medya gibi iletişim teknolojileri aracılığıyla iletişim kurmayı tercih ederim.				
	Frekans(f)	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde (%)	Birikimli Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	45	13,1	13,6	13,6
Katılıyorum	41	12,0	12,4	26,0
Kararsızım	67	19,5	20,2	46,2
Katılmıyorum	96	28,0	29,0	75,2
Hiç Katılmıyorum	82	23,9	24,8	100,0
Toplam	331	96,5	100,0	
Bilinmeyen	12	3,5		
Toplam	343	100,0		

Suçta Yönelim

Gözlemlenen diğer bir husus ise suç olgusunda görülen algı bozulması durumudur. Algı bozukluğunu reel yaşamda suç olarak nitelendirilen bir eylemin dijital yaşamda suç olarak değerlendirilmemesi olarak tanımlamak mümkündür. Katılımcılar başkasına ait bir malı almayı suç olarak algılamakta, yine başkasına ait dijital bir malı izinsiz olarak ele geçirip kullanma eylemini suç olarak algılamamaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin suç olgusuna yaklaşımına ilişkin verilerin yer aldığı Tablo 10’a bakıldığında suç olgusunda oluşan algı bozulmasına ilişkin sonuçlar yer almaktadır. Tablo 10’da bilgisayar kullanma süreleri ile herhangi birisine kişisel bilgilerin ele geçirilmesi irdelenmektedir. Araştırmaya katılanlardan 0-1 saat bilgisayar kullanan öğrencilerin %19,6, 1-3 saat bilgisayar kullananların %12’si, 3-5 saat bilgisayar kullananların %17,9’u, 5 saat ve üzeri bilgisayar kullanan öğrencilerin % 27,3’ü bir başkasın ait kişisel bilgilerin ele geçirilmesi olayını hırsızlık olarak kabul etmediklerini belirtmektedirler. Bu da bize araştırmaya katılan öğrencilerin zihin dünyalarında sanal suç kavramına ait herhangi bir fotoğrafın oluşmadığını göstermektedir. Burada yine karşımıza ailelerin BİT araçlarını kullanma becerilerinden yoksun olmalarının etkisi büyüktür. Araştırmaya katılan öğrencilerin anne ve babaların yarından fazlasının ilköğretim seviyesinde bir eğitim almış olmaları ailelerin hem çocuklarının ergenliğe geçiş döneminde sağlıklı bir iletişim dili geliştirmelerine hem de gelişen teknolojik gelişmelere doğru bir uyum sağlamlarına engel olmaktadır. Bunun yanı sıra çocuklar ebeveynlerinden kat kat BİT araçlarını kullanma yeteneğine sahip oldukları için aile ve çocuk arasında dijital bir ayrışma meydana gelmektedir.

Tablo 10: Bilgisayar Kullanma Süresi, Suç Algısı

Bilgisayar kullanma süresi		Herhangi birinin e-posta, sosyal medya vb. hesabını ele geçirmek ile değerli bir eşyasını izinsiz almak arasında bir fark yoktur. İkisi de hırsızlıktır.(Bilişim suçu algısı)					
		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	Toplam
0-1 saat	N	82	29	16	10	21	158
	Bilgisayar kullanma süresi %	51,9%	18,4%	10,1%	6,3%	13,3%	100,0%
	Bilişim suçu algısı %	46,3%	56,9%	44,4%	50,0%	58,3%	49,4%
	Toplam %	25,6%	9,1%	5,0%	3,1%	6,6%	49,4%

1-3 saat	N	66	17	13	4	9	109
	Bilgisayar kullanma süresi %	60,6%	15,6%	11,9%	3,7%	8,3%	100,0%
	Bilişim suçu algısı %	37,3%	33,3%	36,1%	20,0%	25,0%	34,1%
	Toplam %	20,6%	5,3%	4,1%	1,3%	2,8%	34,1%
3-5 saat	N	17	3	3	4	1	28
	Bilgisayar kullanma süresi %	60,7%	10,7%	10,7%	14,3%	3,6%	100,0%
	Bilişim suçu algısı %	9,6%	5,9%	8,3%	20,0%	2,8%	8,8%
	Toplam %	5,3%	0,9%	0,9%	1,3%	0,3%	8,8%
5 saat ve üzeri	N	6	1	1	1	2	11
	Bilgisayar kullanma süresi %	54,5%	9,1%	9,1%	9,1%	18,2%	100,0%
	Bilişim suçu algısı %	3,4%	2,0%	2,8%	5,0%	5,6%	3,4%
	Toplam %	1,9%	0,3%	0,3%	0,3%	0,6%	3,4%
Kullanmam	N	6	1	3	1	3	14
	Bilgisayar kullanma süresi %	42,9%	7,1%	21,4%	7,1%	21,4%	100,0%
	Bilişim suçu algısı %	3,4%	2,0%	8,3%	5,0%	8,3%	4,4%
	Toplam %	1,9%	0,3%	0,9%	0,3%	0,9%	4,4%
Toplam	N	177	51	36	20	36	320
	Bilgisayar kullanma süresi %	55,3%	15,9%	11,3%	6,3%	11,3%	100,0%
	Bilişim suçu algısı %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam %	55,3%	15,9%	11,3%	6,3%	11,3%	100,0%

Kimlik Kaybı

İnternette “kim olmak istiyorsanız, o olabilirsiniz” (anonimite) ve uzak olmanın verdiği rahatlık vardır. Bir grubun parçası olmak kolaydır. Gerçek hayatta olamayacağınız bir rolünüz olabilir. Diğer oyuncularla sosyal iletişiminiz oldukça ödüllendiricidir. Gerçek dünyada olmayacak ilişkiler kurabilirsiniz.

Etrafımıza baktığımızda insanların artık kendilerine dijital sığınaklar edinmeye başladıkları görülmektedir. Bir profil altında bir kimliği deşifre etmenin kolaylığına karşın çok profil altında bir kimliği deşifre etmek son derece zor bir iş olarak görünmektedir. Bu zorluktan güç alan içe kapanık bireyler sanal âlemin karanlıklarında kaybolup eylemlerini gerçekleştirirken gözlerden uzak kalmak, geride iz bırakmamak diğer bir söylemle deşifre olmamak için dijital kimlik kirliliği üzerinden kendilerine dijital sığınaklar edinmektedirler.

Tablo 11 incelendiğinde dijital sığınak edinmeye başlayanların oranları kümülatif olarak %15,7 olarak gerçekleşmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin “Hiç Katılmıyorum” seçeneğini işaretleyerek dijital kimliğe ihtiyaç duymadıklarını belirtenlerin dağılımdaki yeri ise %52,9 olarak gerçekleşmektedir. Bu veri setinden elde edilen bulgular bize öğrencilerin internet ortamında kendilerini güvende hissedebilmek için karakter çeşitlenmesine gittikleri sonucuna ulaştırmaktadır. Bunun reel yaşama yansıması ise samimiyetsiz, çift karakterli bireylerin toplum içerisinde boy göstermesi biçiminde olmaktadır.

Tablo 11: Dijital Sığınaklar

Yalnız olmayı, hiç kimsenin beni tanımadığı bir yaşamı seviyorum. Bunun içinde çok sayıda e-posta ve facebook gibi sosyal medya hesabım var.					
	Frekans(f)	Yüzde(%)	Geçerli (%)	Yüzde	Birikimli Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	29	8,5		8,8	8,8
Katılıyorum	23	6,7		6,9	15,7
Kararsızım	40	11,7		12,1	27,8
Katılmıyorum	83	24,2		25,1	52,9
Hiç Katılmıyorum	156	45,5		47,1	100,0
Toplam	331	96,5		100,0	
Bilinmeyen	12	3,5			
Toplam	343	100,0			

İnternet Bağımlılığı

Günümüzün vazgeçilmez alışkanlıklarından biri haline gelen internet teknolojisi gündelik yaşam, iş ve eğitim hayatı gibi birçok alanda hayatı kolaylaştırıcı bir araç niteliğindedir. Teknolojinin günlük yaşamda kullanımının hızla yaygınlaşmasıyla bilgisayar ve internet yaşamın bir parçası haline gelmiştir. (Ekşi & Ümmet, 2013). Teknoloji yoğun yaşama bağlı olarak da son günlerde problemler bir biri ardına baş göstermeye başlamaktadır.

Bu problemlerden internet bağımlılığı son 15 yıldır gündemde olan, bazı kişilerin internet üzerindeki kontrolünü kaybetmesi üzerine tartışılmaya başlayan önemli bir sağlık sorunudur. İnternet

bağımlısı kişinin internet kullanımı, kişiye akademik ve gerçek sosyal yaşamda bir şey kazandırmayan bir kullanımdır. Başkaları için felaket olarak yorumlanabilecek ve işten atılma, boşanma veya okuldan uzaklaştırılma gibi konularda internet bağımlısı rahatsızlık duymaz hatta tam tersi bu durumlar kişinin internete bağlanmasını kolaylaştırdığı için memnuniyetle karşılanmaktadır. Bu nokta internetin kişiyi ele geçirdiği ve diğer hobilerin ve yaşamsal gerekliliklerin (yeme, içme, kişisel bakım) artık geri planda kaldığı noktadır. "İnternet Bağımlılığı" terimi ilk kez 1995 yılında Goldberg tarafından kullanılmıştır.

İnternet ve bilgisayar kullanımının bu kadar yaygın olmasında en önemli nedenler, internet pasif değil aktif bir eğlence kaynağıdır, içinde hem ses, müzik, hem de resim, görüntü mevcuttur. İnternette yeni keşifler yapılabilmektedir. İnternette seçenek çok, birçok web sitesi mevcuttur. İnternet uzun süre dikkat gerektirmez. Kişiler interneti stresle başa çıkma yolu olarak görmektedir (TBMM, 2012: 608).

Patolojik internet kullanma davranışının göstergeleri;

- Yalnızca birkaç dakika diyerek saatler harcamak.
- Çevrenizdekilere ekran karşısında geçirdiğiniz zaman hakkında yalan söylemek.
- Uzun süre bilgisayar kullanmaktan dolayı fiziksel sorunlardan şikâyet etmek.
- Anonim bir kişiliğe bürünmek, insanlarla internet üzerinden konuşmayı yüz yüze konuşmaya tercih etmek.

• İnternete girmek için yemek öğünlerinden, derslerden ya da randevulardan ödün vermek.

• Bilgisayarınızın başında çok fazla zaman geçirdiğiniz için suçluluk duyuyorken bir yandan da büyük bir zevk almak ve bu iki duygular arasında gidip gelmek.

- Bilgisayarınızdan uzak kaldığınız zaman gergin ve boşluktaymış gibi hissetmek.
- Gece geç saatlere kadar bilgisayar başında kalmak olarak sıralanmaktadır (TBMM, 2012).

Araştırma kapsamı içerisinde kalan 12-14 yaş gurubu öğrencilere göre teknolojinin öncelik düzeyi ile ilgili bilgilerin yer aldığı Tablo 12'ye göre öğrencilerin kümülâtif olarak %18,3'ünün birincil ihtiyaçlar yerine ikincil ihtiyaçları tercih ettikleri görülmektedir. Bu da bize öğrencilerin %18,3'ünün bağımlılık seviyesinde bilgisayar kullanma isteğine sahip olduklarını göstermektedir.

Tablo 12: 12-14 Yaş Grubu Öğrencilere Göre Teknolojinin Öncelik Düzeyi

Yemek ve bilgisayar (internet, oyun, facebook) arasında bir tercih yapmam gerekirse bilgisayarı tercih ederim.				
	Frekans(f)	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde (%)	Birikimli Yüzde (%)
Tamamen Katılıyorum	34	9,9	10,2	10,2
Katılıyorum	27	7,9	8,1	18,3
Kararsızım	52	15,2	15,6	33,9
Katılmıyorum	65	19,0	19,5	53,5
Hiç Katılmıyorum	155	45,2	46,5	100,0
Toplam	333	97,1	100,0	
Bilinmeyen	10	2,9		
Toplam	343	100,0		

Tablo 13'de katılımcıların bilgisayar kullanma sürelerine ilişkin bilgiler yer almaktadır. Buna göre öğrencilerin %47,5'inin 0-1 saat, %32,7'si 1-3 saat, %8,5'i 3-5 saat bilgisayar kullandığı görülmektedir. 5 saat ve üzerinde bilgisayar kullananlar ile hiç bilgisayar kullanmayanların oranı %4,1 olarak gerçekleşmektedir. Öğrencilerin %45,3'ünün bu yaş gurubunun günlük ortalama kullanma süresi olan 1 saatlik sürenin üzerinde yer alması öğrencilerin madde bağımlılığından sonra teknoloji bağımlılığı tehlikesiyle karşı karşıya kaldıklarını göstermektedir. Aynı zamanda dijital ayrışmanın hızını ve yönünün de ortaya konması adına önemli bir bulgudur.

Tablo 13: Bilgisayardan Yararlanma Süresi

Kaç saat bilgisayar kullanırsın?					
	Frekans(f)	Yüzde(%)	Geçerli Yüzde (%)	Birikimli Yüzde (%)	
Geçerli	0-1 saat	163	47,5	49,1	
	1-3 saat	112	32,7	82,8	
	3-5 saat	29	8,5	91,6	
	5 saat ve üzeri	14	4,1	95,8	
	Kullanmam	14	4,1	4,2	100,0
	Toplam	332	96,8	100,0	
Bilinmeyen	11	3,2			

Toplam	343	100,0
--------	-----	-------

Bağımsız İki Örneklem t Testi Sonuçları

Ortaokul yedinci sınıf öğrencilerinin cinsiyetlerine göre anne baba tutumları ve teknoloji eksenli yabancılaşma durumuna ilişkin görüşlerinin t-testi sonuçları aşağıdaki Tablo 14’de verilmektedir.

Tablo 14: Anne Baba Tutumu-Teknoloji Eksenli Yabancılaşma t Testi Tablosu.

	Cinsiyet	$\bar{X}$	SS	t	sd	* ^F
Anne Baba Tutumu	Kız	66	2,5793	0,42771	-1,988	333
	Erkek	69	2,6786	0,48344		
Yabancılaşma	Kız	65	3,6193	0,61227	4,175	321,055
	Erkek	67	3,3098	0,73358		

P<0,05

Tablo 14’e bakıldığında öğrencilerin anne baba tutumlarına ilişkin verdikleri bilgilerin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği analiz edilmektedir. Çocukların cinsiyeti ile anne baba tutumu arasında anlamlı bir ilişki olup olmama durumu incelenmiştir. Erkekler lehine (Erkek: $\bar{X}$ =2,67 Kız: $\bar{X}$ = 2,57) $t(333)=-1,988$, $0,048<0,05$ %95 güven düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Çocukların teknoloji eksenli yabancılaşmaları anne-baba tutumuna bağlı olarak $t(321)=4,175$, $0,00<0,05$ %95 güven düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunduğu görülmektedir. Kız öğrenciler ($\bar{X}$ =3,61) ölçekte yer alan sorulara “katılmıyorum” seçeneğine yakın cevaplar verirken erkek öğrenciler ($\bar{X}$ =3,30) ölçekte yer alan sorulara “Kararsızım” seçeneğine yakın cevaplar vermişlerdir.

ANOVA Testi Sonuçları

Ortaokul yedinci sınıf öğrencilerinin ANOVA testi sonuçları Tablo 15’te sunulmaktadır. Tabloda görüldüğü üzere anne yaş değişkeni ($p=0,024$) $0,003<0,05$ baba yaş değişkeni ($p=0,024$) $0,024<0,05$ olduğundan ebeveynlerin yaşlandıkça çocuklarına karşı daha anlayışlı davrandıkları sonucu elde edilmektedir. Babaların gelir değişkeni ($p=0,001$) $0,001<0,05$ olduğundan gelir değişkeni de anne baba tutumları üzerinde belirleyici olmaktadır.

Tablo 15: Anne Baba Tutumu ANOVA Tablosu.

Değişkenler	Ebeveyn	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	p*	
Eğitim	Anne	Gruplar arası	1,059	6	0,177	0,865	0,521
		Grup içi	66,782	327	0,204		
		Toplam	67,842	333			
	Baba	Gruplar arası	1,082	7	0,155	0,799	0,589
		Grup içi	61,971	320	0,194		
		Toplam	63,053	327			
İş	Anne	Gruplar arası	0,478	4	0,120	0,569	0,685
		Grup içi	69,689	332	0,210		
		Toplam	70,167	336			
	Baba	Gruplar arası	1,409	5	0,282	1,452	0,205
		Grup içi	63,289	326	0,194		
		Toplam	64,699	331			
Yaş	Anne	Gruplar arası	2,954	3	0,985	4,787	0,003
		Grup içi	67,667	329	0,206		
		Toplam	70,621	332			
	Baba	Gruplar arası	2,227	4	0,557	2,851	0,024
		Grup içi	63,658	326	0,195		
		Toplam	65,885	330			
Gelir	Anne	Gruplar arası	2,078	6	0,346	1,661	0,130
		Grup içi	69,441	333	0,209		
		Toplam	71,519	339			
	Baba	Gruplar arası	4,498	6	0,750	3,724	0,001

Grup içi	67,022	333	0,201
Toplam	71,519	339	

Ortaokul yedinci sınıf öğrencilerinin ANOVA testi sonuçları Tablo 16’da sunulmaktadır. Tabloda da görüldüğü gibi $p > 0,05$ olduğundan anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

Tablo 16: Teknoloji Eksenli Yabancılaşma ANOVA Tablosu.

Faktör	Ebeveyn	Kareler toplamı	df	Kareler ortalaması	F	p*	
Eğitimi	Anne	Gruplar arası	4,866	6	0,811	1,706	0,119
		Grup içi	154,008	324	0,475		
		Toplam	158,874	330			
	Baba	Gruplar arası	2,027	7	0,290	0,602	0,754
		Grup içi	152,522	317	0,481		
		Toplam	154,549	324			
İş	Anne	Gruplar arası	1,744	4	0,436	0,911	0,457
		Grup içi	157,357	329	0,478		
		Toplam	159,100	333			
	Baba	Gruplar arası	1,283	5	0,257	0,542	0,745
		Grup içi	152,963	323	0,474		
		Toplam	154,246	328			
Yaş	Anne	Gruplar arası	1,360	3	0,453	0,943	0,420
		Grup içi	156,683	326	0,481		
		Toplam	158,043	329			
	Baba	Gruplar arası	0,088	4	0,022	0,047	0,996
		Grup içi	153,040	323	0,474		
		Toplam	153,128	327			
Gelir	Anne	Gruplar arası	2,818	6	0,470	0,979	0,440
		Grup içi	158,404	330	0,480		
		Toplam	161,223	336			
	Baba	Gruplar arası	2,130	6	0,355	0,736	0,621
		Grup içi	159,092	330	0,482		
		Toplam	161,223	336			

Sonuç

Teknolojinin gelişmesiyle toplumsal düzenin bozulması yeni bir olgu değildir. İnsanlık özellikle sanayi devriminden itibaren her yeni üretim sürecinin yerini bir diğerinin aldığı, modernleşme dönemlerinde benzer dalgalanmalarla karşı karşıya kalmaktadır (Fukuyama, 2009: 23). Teknoloji insan hayatını kolaylaştıran bir araçtır. Hiçbir zaman insanın yerini alması mümkün değildir. Son yıllarda *teknoloji bağımlılığı*, *internet bağımlılığı*, *kontROLSÜZ teknoloji kullanımı* gibi kavram ve söylemler sıkça duyulmakta ve bu çerçevedeki tartışmalara şahit olunmaktadır. Teknolojinin baş döndürücü gelişme hızıyla küresel yaşam artık entegre, tümleşik, birbirine bağımlı bir yaşam halini almıştır. Hiçbir ülke ya da toplum bir başka topluma muhtaç olmadan yaşamını sürdürememektedir. Siyasi otoriteler bir adım atarken yerel toplumun çıkarları kadar küresel toplumun çıkarlarını da gözetmek zorundadırlar.

Eğitim etkinliklerinden eğlence sektörüne, elektronik ticarete kadar her alana nüfuz eden teknolojinin hayatımızda yer almadığı hemen hiçbir alan yoktur. Buna bağlı olarak yeni binyılınun anne ve babalarına önemli sorumluluklar düşmektedir. Çocuklarını yetiştirirken *kendi yaşadıkları zamana göre değil onların yaşayacağı zamana göre yetiştirmeleri* gerekmektedir. Bunun için de kendilerini bilgi toplumunun becerileriyle donatmaları bir ön koşuldur. Çünkü teknoloji çağında yeni neslin küresel akranlarıyla rekabet edecek bilgi ve beceriye sahip olmaları son derece elzem bir durumdur.

Çocukların ana babadan aldığı temel enstrümanların sevgi, saygı, fedakârlık, hoşgörü ve eğitim olduğu dikkate alındığında ebeveynlerin aldığı eğitim ve yetiştikleri aile ortamları son derece önemlidir. Tutum olarak ifade edilen, anne babaların çocuklarına karşı geliştirdikleri davranış örüntüleri aşırı korumacı, ilgisiz, otoriter ve demokratik olmak üzere temel olarak dört biçimde gözlenmektedir. Birçok araştırma sonucu göstermektedir ki çocuğunu bir birey olarak gören, iletişim kanallarını açık tutmayı

başarabilen ailelerin eğitim düzeylerinin yüksek olduğunu ortaya konmuştur. Bunun çocuğa geri dönüşü ise özgüven, öğrenmeye karşı güdülenmişlik ve eğitim kurumlarına ulaşmadan birçok kazanımı elde ederek hazır bulunmuşluk olmaktadır. Sosyal yapıya ise insan kalitesi olarak yansımaktadır. Ailenin eğitim seviyesinin önemi toplumun yeni üyeleri olan çocukların yüksek teknolojiyle uygun ortamlarda tanışmalarına, gündelik yaşamlarında aktif olarak kullanmalarına, teknolojik doyum sağlamaları konusunda ortaya çıkmaktadır. Ayrıca her türden bilgiye ulaşma konusunda büyük kolaylıklar sunan internetin bilinçli kullanılması noktasında da önemli bir rehberine sahip olmalarını sağlamaktadır. Yapılan birçok araştırma göstermiştir ki anne babaların eğitim düzeyleri düştükçe çocukların da teknolojiyle tanışmaları ve bu teknolojileri edinmelerinde aile gibi çok önemli bir destekten yoksun kalmalarına neden olmaktadır.

Çalışma süresince teknolojiye bağlı yabancılaşma olgusu üzerinde anne baba tutumunun etkileri incelenmektedir. Araştırmaya 179 erkek, 172 kız öğrenci olmak üzere toplam 353 öğrenci katılmıştır. Elde edilen veriler frekans dağılımları, çapraz tablolar, t testi, ANOVA testi ve ortalamalardan yararlanılarak çözümlenmiştir. Eğitim, yaş, gelir, cinsiyet, iş gibi değişkenlerin teknoloji eksenli yabancılaşmada rolü araştırılan anne baba tutumları üzerinde anlamlı farklılıklar oluşturup oluşturmadığı % 95 ($p < 0,05$) güven düzeyinde incelenmiştir.

Yaş dağılımları incelendiğinde öğrencilerin %63,3'ünün 13 yaşında olduğu görülmektedir. Annelerin %61,5'inin 30-39, babaların %48,7'sinin 40-49 yaş aralığında yoğunlaştığı görülmektedir. Ebeveynlerin yaş değişkenine ilişkin tutumlarının test edildiği Tablo 3.85'e göre anne ($p = 0,003$) ve babaların yaşları ($p = 0,024$) $p < 0,05$ olarak gerçekleşerek yaş ile anne baba tutumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu görüşmüştür.

Cinsiyet değişkenine bağlı olarak yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçlarına göre ebeveyn tutumlarının erkekler lehine (Erkek: $\bar{X} = 2,67$ Kız: $\bar{X} = 2,57$) $t(333) = -1,988$, $0,048 < 0,05$ %95 güven düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Çocukların anne-baba tutumuna bağlı olarak teknoloji eksenli yabancılaşmalarına ilişkin t testi sonucuna göre $t(321) = 4,175$, $0,00 < 0,05$ %95 güven düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunduğu görülmektedir. Kız öğrenciler ($\bar{X} = 3,61$) ölçekte yer alan sorulara "katılmıyorum" seçeneğine yakın cevaplar verirken erkek öğrenciler ($\bar{X} = 3,30$) ölçekte yer alan sorulara "Kararsızım" seçeneğine yakın cevaplar vermişlerdir. Veri toplama aracında yer alan sorular hatırlandığında kız öğrencilerin kontrol altında tutulmalarına bağlı kalarak yabancılaştırıcı etkenlerin etkisinden erkeklere göre daha korunaklı oldukları görülmüştür. Erkek çocukların geleneksel anlamda popülaritelerinin yüksek olmaları ve her tür taleplerinin karşılanmasına bağlı olarak özellikle de teknoloji kaynaklı yabancılaştırıcı faktörlerin etkisinde kaldıkları gözlenmektedir.

Eğitim değişkenine ilişkin dağılımlara bakıldığında annelerin %67'sinin, babaların %49,9'unun ilköğretim seviyesinde bir eğitime sahip olduğu görülmektedir. Her ne kadar katılımcıların ailelerinin yarıya yakınının ilköğretim seviyesinde bir eğitime sahip olsa da eğitim seviyesi arttıkça anne babaların tutumlarının da demokratik yönde değiştiği görülmektedir.

Gelir değişkenine ilişkin bulgular incelendiğinde annelerin %53,9'unun ev hanımı olmalarına bağlı olarak hiçbir gelirlerinin olmadığı, %31'inin ise 1000 liranın altında bir gelire sahip olduğu görülmüştür. Babaların %81,9'unun 2000 liranın altında bir gelire sahip olduğu, %5'inin ise hiçbir geliri olmadığı görülmüştür. Ebeveyn tutumları üzerinde gelir değişkeninin anlamlı bir farklılık oluşturup oluşturmadığına ilişkin bulguların yer aldığı Tablo 16'ya göre babaların gelirleri ($p = 0,001$) $p < 0,05$ olarak gerçekleşirken gelirin anne baba tutumları üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğu görülmektedir. ANOVA testlerinde eğitim değişkenine ait sonuçlara göre eğitim ve tutum (Anne Eğitim: $p = 0,521$ Baba Eğitim = $0,589$ $p > 0,05$), eğitim ve yabancılaşma (Anne Eğitim: $p = 0,119$ Baba Eğitim = $0,754$ $p > 0,05$) arasında anlamlı bir farklılık olmaması dağılımın ilköğretim lehine homojenliğinden kaynaklanmaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin iş/meslek bilgilerine bağlı olarak elde edilen bulgulara göre annelerin %72'sinin ev hanımı olduğu görülmektedir. Babaların %34,1'i özel sektör çalışanı iken %29,9'da esnaflık yapmaktadır.

Demokratik anne baba tutumu anlayışına göre çocuklar bir birey olarak aile içerisinde kabul görmektedir. Birer birey olarak kabul edildiklerinden aile içi kararlara katılırlar. Her türlü problem anne, baba ve çocuk işbirliği ile çözülmektedir. İletişim kanalları her zaman açık tutulmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin %73,9'u aile içi kararlara katıldığını belirtmektedir. Bunun yanı sıra ebeveynlerinin herhangi bir konuda %26,5'inin kendi düşüncelerinin dayatmak yerine ikna etmeyi, %33,3'ünün fikirlerini dikte ettiklerini belirtmektedirler. Karşı cins ile ilgili konuların her iki ebeveyn ile konuşma oranları %25,1 olarak gerçekleşmektedir. Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin %34,3'ü karşı cinse olan ilgilerini anne ve babalarıyla konuşamadıklarını belirtmişlerdir. Cinsellik gibi önemli bir konuda kız öğrencilerin %65'i anneden destek alırken erkek öğrencilerin %50'si her iki ebeveyninden destek alamadığını belirtmektedir. Taleplerin dikkate alınma oranına bakıldığında öğrencilerin % 74,8'i taleplerinin dikkate alındığını ifade

etmektedir. Buradan yola çıkılarak ailelerin demokratik bir tutum sergilemedikleri söylenebilir. Bu yapı çocuğun kendini ifade edebileceği, önemseneyeceği, saygı göreceği ortamlar olan akran gruplarına, sosyal medyaya yönelmelerine neden olmaktadır. Bu anlamda aileler çocuklarına kendilerini ifade etmelerine uygun ortamlar hazırlarlarsa çocuklar da başka arayışlara yönelmeyeceklerdir.

Bilim ve teknolojinin amacı insanın yaşamını kolaylaştırmaktır. Asıl sorun insan öznesidir. Çünkü bilgiyi üreten, sonra onu teknolojiye dönüştüren bizatihi kendisidir. Hiçbir şekilde bundan şikâyet etme lüksü yoktur. İnsana düşen egolarından, haz odaklı yaşamaktan sıyrılarak dünyada tek başına yaşamadığını; en az kendisi için yaşamak kadar hiçbir beklenti içerisinde bulunmadan başkaları için de yaşamayı öğrenmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- ATASAY, Faruk (2007). Kültürler Üzerinde Bilişim Devriminin Etkileri. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi* , 4 (2), 163-178.
- AVCIOĞLU, G. Şevket (2011). Küresel Bilgi Teknolojilerinin Değerler Üzerindeki Etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* , 28 (1), 5.
- BALCI, Ali (2013). *Sosyal Bilimlerde Araştırma, Yöntem, Teknik ve İlkeler* (10.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- BEŞLİ, Zuhâl (2007). Teknoloji ve Toplum:Ortaöğretim Öğrencilerinde Teknoloji Kullanımı ve Etkileri. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- CASTELLS, Manuel (2013). *Ağ Toplumunun Yükselişi* (3.Baskı b., Cilt 1). (E. Kılıç, Çev.) İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- DOĞAN, İsmail (1998). *Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- DOĞAN, İsmail (2012). *Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar*. Ankara: Pegem Akademi.
- EKŞİ, Füsün, & ÜMMET, Durmuş (2013). Bir Kişilerarası İletişim Problemi Olarak İnternet Bağımlılığı ve Siber Zorbalık: Psikolojik Danışma Açısından Değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi* , 11 (25), 91-115.
- ERTOY, Muhammet. (2007). *Yabancılaşma*.İzmir:Lotus Yayınları
- İNCEOĞLU, Metin. (2010). *Tutum Algı İletişim* (5.Baskı b.). İstanbul: Beykent Üniversitesi Yayınları.
- KARASAR, Niyazi. (1998). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- KOÇKAR, A. İlden (2013, Kasım 27). Çocukların Kültürel, Sanatsal ve Bilimsel Etkinliklere Ulaşımı. *Çocuklar Sosyalleşemiyor* . Cumhuriyet.
- KÖKSAL, Emrah (2010). Kurumsal Yabancılaşma. *Polis Bilimleri Dergisi* , 12 (2).
- MARSHALL, Gordon. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (D. K. Osman Akınbay, Çev.) Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- MEMUR-SEN. (2014). *Türkiye Gençlik Profili Araştırması*. Ankara: Norm Yazılım.
- ŞAHİN, M. Can (2009). Yeni Bin Yılın Öğrencilerinin Özellikleri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , 9 (2), 156.
- TBMM. (2012). *Bilgi Toplumu Olma Yolunda Başta Bilişim Sektöründeki Gelişmeler Olmak Üzere İnternet Kullanımının Gençler ve Çocuklar Üzerindeki Etkilerini Araştırma Komisyonu*. Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi.
- TDK. (2014). *Online Sözlük*. Ağustos 22, 2014 tarihinde Türk Dil Kurumu: www.tdk.gov.tr adresinden alındı
- TEZCAN, Mahmut (1985). *Gençlik ve Yabancılaşma*. Temmuz 11, 2014 tarihinde www.ankara.edu.tr: www.dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/519/6511.pdf adresinden alındı
- TÜRKİYE YEŞİLAY CEMİYETİ. (2014). Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitim Programı. 7. İstanbul.
- ULUSOY, Selma (2014). *Küreselleşme ve Sosyal Düzen*. 03 04, 2015 tarihinde Sosyal Hizmet Uzmanı: <http://www.sosyalhizmetuzmani.org/kuresellesmevesosyal.htm> adresinden alındı
- YALIN, H. İbrahim (2001). *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yeşilay. (2014). 12 22, 2014 tarihinde Teknoloji Bağımlılığı. adresinden alındı
- Yeşilay. (2015, Şubat). Şubat 27, 2015 tarihinde Yeşilay Aylık Sağlık ve Kültür Dergisi: http://www.yesilay.org.tr/yesilaydergisi/Subat_2015/index.html#20/z adresinden alındı
- Yeşilay Türkiye Bağımlılıkla Mücadele Eğitimi Programı. (2014). 09 30, 2014 tarihinde Türkiye Yeşilay Cemiyeti: <http://www.yesilay.org.tr/tr/bagimliliklerle-mucadele/item/283-teknoloji-bagimlilik.html> adresinden alındı
- YILDIZ, S. (2004). Ebeveyn Tutumları ve Saldırganlık. *Polis Bilimleri Dergisi* , 6 (3-4), 131-150.